

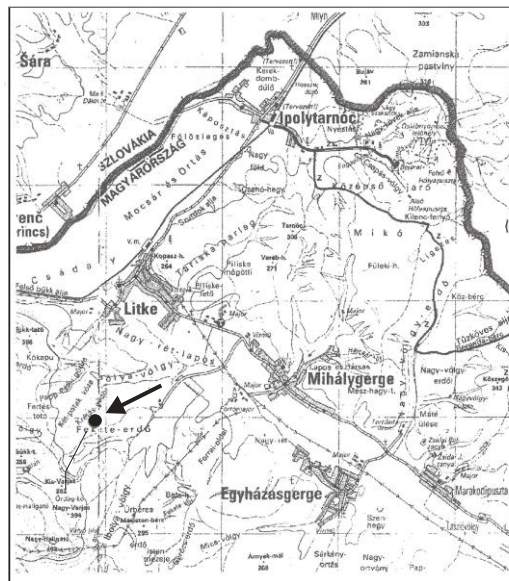
A Litke község határában található KRÉTABÁNYA – KRÉTÁSGÖDÖR

Litke Nógrád megye északi részén, az Ipoly határfolyó völgyében, a Dobroda patak jobb, ill. részben bal partján elterülő község.

Határában középmagas dombok találhatóak. Észak felé a Kopasz-hegy (264 m), keletre az alacsonyabb Piliske-tető, dél-keletre, délre a Bükk-tető (366 m), a Fekete-erdő, a Kis-Vajas (382 m), a Nagy-Vajas¹ (394 m).

A magas dombok erősen tagoltak, gödrök, völgyek szabdalják a tájat, pl. Pólya-völgy, Két-patak köze, Krétás-gödör.

Az utóbbit Krétabánya-völgynek is nevezik. Nevét egy fehér színű kovaföld előfordulásáról kapta. Az itt talált krétaszerű anyagról a Nógrád megye történetével foglalkozók minden esetben említést tesznek.

Egy 1819-ben készült felmérésben többek között ez olvasható: „...Köve puha vagyon, találtak még ezeken kívül ezen Határba olly Föld is, amelyből fehér kréta készítettik.”²

Mocsári Antal 1826-ban is említi: Litke „Vajas nevezetű hegyén, fejeér kréta találtak, melynek hó-szín fejeérge és jósága figyelmet érdemel.”³

1911-ben Borovszky Samu Litkéről többek között ezt írja: „Az itteni Krétás-dűlőben krétaszerű kőzet található, mely a levegőn porrá omlik szét. Ipari kihasználása érdekében most kísérleteznek.”⁴

¹ Egyes térképeken Kis- és Nagy-Vajas néven szerepelnek.

² Szomszéd A.: Borbás Vince szülőfaluja – Litke 2008.

³ Mocsári A.: Nemes Nógrád Vármegyének Historiái, Geográfiai és Statisztikai Esmertetése – Pest 1826. I. k.

⁴ Borovszky S. (1911): Nógrád Vármegye. Magyarország vármegyéi és városai. p.76.

A fentiek alapján valószínű, hogy a kísérletekkel egyidőben, az 1900-as évek elején még folyt a kréta bányászata, ennek nyomát ma már nem látni. A kísérletek eredményéről nem található információ.

A bánya környékén több alkalommal is végeztek őslénytani ásatásokat. A terület földtani képződményeit először Noszky (1901.) térképezte, majd későbbi munkájában (Noszky 1930.) a litkei édesvízi képződményekről írja: „É-on, Litkénél vannak ilyen fiatal tavi mészszerű képződmények (Planorbisokkal) a vulkanikus rétegeken.” (A Felső Miocén Meotien alemelete – A magas szanuata teresztikus szintjei c. fejezetében)⁵

Bartkó L. (1949, 1961-62) több alkalommal tanulmányozta a salgótarjáni barnaköszén-medence észak-nyugati részét. Az 1949-es tanulmányában írja: „Rendkívül érdekes a tufa előfordulása az u.n. litkei „krétabánya” környékén, ahol az átiszapolt és édesvízi mészkővel kevert tufát mélyműveléssel egy ideig fejtették.” Majd így folytatja: „...sok csont töredéket is találtam a „krétabánya” környékéről vett minták iszapolási maradékában.” Az innen származó anyagokban – a csontmaradványokon kívül – csiga és fakövéteket is találtak.”⁶

Az ásatásokról, leletekről részletes, szakszerű összefoglalót a Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve 2006. számában, dr. Hír János tanulmányában olvashatunk.

Nekünk, litkei lakosoknak már az is nagy élmény, hogy tudjuk: környezetünkben is találhatóak több tíz millió évvel ezelőtt keletkezett őslénytani képződmények.

[Szerk.: Kalocsai Miklósné]

Felhasznált irodalom:

Szomszéd András: Borbás Vince szülőfaluja Litke.

Mocsári Antal: Nemes Nógrád Vármegyének Historiái, Geographiai és Statisztikai Esmertetése (Pest, 1826. I-II. kötet)

Noszky J.(1901): Litke, Lapujtó, 1:25000 Kéziratós földtani térkép – Magyar Állami Földtani Intézet
Térképtára: A4763/2-1.

Noszky J. (1930): A Magyar Középhegység ÉK-i részének oligocén-miocén rétegei: 11.A

Bartkó L. (1949): A salgótarjáni barnaköszén-medence ÉNY-i részének földtani viszonyai. Kézirat, Országos Földtani Adattár, Észak-Magyarországi Területi Hivatal, no. 10.633

Bartkó L. (1961-62): A nógrádi barnaköszénterület földtani vizsgálata – kandidátusi disszertáció – Kézirat, Országos Adattár Észak-Magyarországi Területi Hivatala, no. 1997.

Borovszky S. (1911): Nógrád Vármegye. Magyarország vármegyéi és városai. p.76.

Hír J. (2006): Előzetes beszámoló a litkei krétabánya völgyben végzett őslénytani ásatás eredményeiről. – A Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve 2006. XXX. kötet, Természettudomány.

---

⁵ Noszky J. (1930): A Magyar Középhegység ÉK-i részének oligocén-miocén rétegei: 11.A

⁶ Bartkó L. (1949): A salgótarjáni barnaköszén-medence ÉNY-i részének földtani viszonyai. Kézirat, Országos Földtani Adattár, Észak-Magyarországi Területi Hivatal, no. 10.633